

Александар Б. Недељковић
Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

ПЕРЦЕПЦИЈА ГРАДА У ПРОЗИ, СЛИКАРСТВУ И НА ФИЛМУ НАКОН БЛИШОВИХ ГРАДОВА У ЛЕТУ

Перцепција онога што градови јесу данас битно се мења ако имамо у виду и оно што би они могли бити у будућности. Наука не искључује могућност да ћемо једног дана открити антигравитацију. У том случају, стамбене зграде, па и читави градови, могли би да стекну способност да се покрећу вертикално, и премештају на друге локације, па чак и на друге планете. Гледаоци и читаоци који су кроз филм, сликарство или књижевност упознати са овим перспективама будућности, већ сада другачије виде стварност, другим очима гледају данашње градове, ове статичне, везане за тло. Значајан допринос таквом унапређеном гледању дао је писац Џејмс Блиш.

Кључне речи: Џејмс Блиш, Градови у лету, перцепција, сликарство, филм

(1) Биографија Џејмса Блиша

Џејмс Бенџамин Блиш (1921-1975) био је један од оних „транс-атлантских“ писаца који су и амерички и британски; такви су били и Хенри Џејмс, Т. С. Елиот, Олдос Хаксли, и други.

Рођен и одрастао у Америци, Блиш је у каснијем животном добу одлучио да пређе у Енглеску, и то, колико знамо, због једног одређеног града. Наиме Блиш је имао амбицију да буде сахрањен баш у славном граду Оксфорду, што му се и остварило. Последњих шест година живота провео је у Енглеској, а сахрањен је у Оксфорду.

Блиш је рођен 1921. године, само годину дана касније него Исак Асимов, и само четири године касније него Артур Ч. Кларк. Дакле, био је млад у исто време кад су и они (и Роберт Ансон Хајнлајн) били млади, у такозваном Златном добу научне фантастике, и био је активан и запажен члан фандома, али још не истакнут као писац. Живот му је био кратак, само 45 година; преминуо је 1975. године, од рака плућа, који је био изазван вероватно његовом интензивном пушачком навиком.

Џејмс Блиш је студирао микробиологију и стекао диплому (у Америци); у време Другог светског рата регрутован је, али није упућен у борбу, него је радио у америчкој војсци као лабораторијски техничар. После рата је кренуо на постдипломске студије, али их је напустио и посветио се писању. Тек тад су почели његови велики књижевни успеси.

Женио се двапут, обе његове жене су писале или уређивале научну фантастику (дакле и женио се унутар фандома), а са првом је имао троје деце.

Једна од књига којима се инспирисао, да би разумео друштвена кретања, била је: Освалд Шпенглер, *Пројасић Зайага* (1918). Користећи своје познавање биологије, написао је колекцију прича *Звездане сјоре* (*Seedling Stars*, 1957) о људским бићима која су помоћу генетског инжењеринга радикално преправљена да би могла живети на планетама веома различитим од Земље. Данас је познатији његов роман *Случај савести* (*A Case of Conscience*, 1958) о моралној дилеми хришћанског, католичког, језуитског свештеника који на далекој планети налази интелигентну расу која живи сасвим добро и успешно, у хармонији и миру, а нема ни најмању представу о религији нити склоност ка религиозности; за тог свештеника, толико остварених благодати а без вере, доказ је да су ту нека ђавоља посла, па он предлаже казнене мере; и, планета буде на крају (али, можда случајним стицајем околности), уништена у нуклеарној експлозији. За овај роман, Блиш је добио награду „Хуго“.

Блиш је био и један од најранијих и најутицајнијих СФ критичара унутар гета; критике, чланци и прикази које је он објављивао (под псеудонимом Вилијам Ателинг јуниор; William Atheling Jr.) донели су му велики додатни углед у фандому, али нису били толико запажени у академским круговима.

Своју тетралогију *Градови у лећу* Блиш је објављивао у деловима, почев од 1950. године, а затим ју је објединио (*Cities in Flight*, 1970). Српско издање је 1986. године објавио приватни издавач Бранислав Бркић. Прву књигу тј. први роман ове Блишове тетралогије, *Они ће имати звезде*, превео је инжењер (и писац и преводилац) др Зоран С. Јакшић из Панчева, а другу, трећу и четврту књигу превео је А. Б. Недељковић – романе *Један животи за звезде*, *Земљанине*, *враћти се кући* и *Тресак цимбала*.

Последње две године живота Блиш се интензивно лечио од рака, а после његове смрти, његова жена је довршила један преостали део посла на новелизацији *Звезданих сјаза*. Његови папири и

рукописи сада су у Бодлианској библиотеци (Bodleian Library), главној истраживачкој библиотеци Универзитета Оксфорд.

(2) Уицај Блишове шетралогије на филмску умености

Ови романи, чим су у деловима почели да се појављују 1950. године, били су веома запажени у фандому; било је то око петнаест година пре појаве телевизијске серије *Звездане стазе* (*Star Trek*, отпочела 1967, досад преко 400 телевизијских епизода и уз то 11 целовечерњих филмова) са којом имају сличности. Генерални концепт Блишових *Градова у леиу* вероватно је знатно допринео основној визији *Звезданих стаза*. Наиме, свемирске крстарице којима се служи Федерација планета у *Звезданим стазима* толико су велике, и са тако бројном и разноврсном посадом која ту борави годинама (неколико стотина, па и преко хиљаду особа, око трећине тог састава обично чине жене, на броду буде и по неколико десетина деце), имају тако много ходника и просторија разноврсних намена, и обављају, на својим путовањима по галаксији Млечни пут, толико разноврсне мисије, да су то, у неком смислу, летећи градови. Можда је ово лакше прихватити ако имамо у виду да се данас може крстарити по морима и океанима наше планете великим туристичким бродовима, за које се понекад каже да су малтене пловећи градови. Тако, на пример, данас највећи од њих, недавно поринути брод „Привлачност мора“ (*Allure of the Seas*) има тежину преко 220.000 тона (двеста двадесет хиљада тона) и прима на крстарење преко 6.000 туриста и преко 2.000 чланова посаде, тако да укупно носи преко 8.000 људи. (У Србији географи рачунају да је село до 5.000 становника, а све преко тога је град.) У тим бродовима, данас, обично имате не само бродски ресторан, него и многобројне продавнице, кафиће, клубове, библиотеку, позориште, биоскоп, базен за пливање, мини-голф, казино тј. коцкарницу, фитнес центар тј. сале за гимнастику и физички тренинг, масажу, и друго. То су права мала пловећа острва, која би задивила и Жил Верна¹, па, кад већ имамо пловеће градове данас, зашто не бисмо имали и летеће градове, у будућности, ако овладамо антигравитацијом.

Кад је серија *Звездане стазе* постигла велики успех, искористили су и други аутори (и продуценти) поједине елементе из тог основног концепта, тако да су приказане и друге велике летеће на-

¹ Помињемо га јер је написао између осталог и роман *Пловеће острво, L'île à hélice*, 1895.

сеобине будућности. И у *Ративима звезда* постоји један брод тако огроман да је то практично вештачка, покретна планета, са војном наменом (*Star Wars IV*, 1977; the „Death Star“).

Слично би се могло рећи за 36 гигантских антигравитацијских бродова који нападају Земљу у СФ комедији *Дан независности* (*Independence Day*, 1996); сваки од тих ванземаљских бродова има више од 20 километара у пречнику.

Својеврсни летећи град али сиротињски је велики брод ванземаљаца који су избеглице из своје цивилизације, и који се заустављају изнад једног места надомак града Јоханесбурга у Јужној Африци да би тамо на тлу склепали неко своје убого насеље и затражили социјалну помоћ, у филму *Дистрикт 9* (*District 9*, 2009).

Могло би се наћи још примера. Стваралаштво Џејмса Блиша утицало је на овај тренд у филмској уметности.

(3) Блиш и Звездане стазе

Кад је телевизијски серијал *Звездане стазе* покренут, Блиш му је посветио велику пажњу, и после неког времена је потписао уговор да напише извештај број такозваних новелизација *Звезданих стаза*.

Овде имамо један терминолошки проблем, који ће се кад-тад испречити пред вас ако се бавите мултидисциплинарним, напоредним студијама књижевности и филма. Новелизација – то је, у српском, именица, али нема је у *Великом речнику српских речи и израза* који су Иван Клајн и Милан Шипка објавили 2006. године, а ни у њиховој додатној књизи, *Измене и дојуне...*, 2008. Нема је ни у неким ранијим речницима – Вујаклијином (1961), нити у речнику Братољуба Клаића (Загреб 1986), ни у Институтовом *Речнику књижевних термина* (главни уредник Драгиша Живковић, Београд 1985), ни у *Речнику књижевних термина Тање Поповић* из 2007. Да ли та реч уопште постоји? Постоји, наравно, али још није на одговарајући начин кодификована. Колико нам је познато, у српском нема боље речи за тај посао, којим се, између осталих, и Џејмс Блиш неко време бавио: писање прозних дела, и то, прича, или романа, према сценаријима већ снимљених филмова или телевизијских епизода. Проблем је у томе што смо ту реч конструисали по енглеској речи *novelization*, али, на енглеском *novel* је роман, а Блиш је на основу појединих епизода *Звезданих стаза* писао кратке приче, а не романе. Била би нам потребна нека погодна и јасна реч која значи „претворити филм у прозу“, без обзира на дужину.

Ако усвојимо именицу новелизација, онда би глагол био „новелизирати“.

Зоран А. Живковић се још 1982. године дохватио у коштац са овим проблемом у својој докторској дисертацији, чији је наслов „Настанак научне фантастике као жанра уметничке прозе“ – запазимо реч *жанр* у том наслову – и ево његовог тадашњег решења за наш термилошки проблем: на стр. 123 дисертације „Блиш почиње да публикује романескне верзије сценарија за ТВ научнофантастичну серију Звездане стазе“.

На једном месту у својој *Енциклопедији научне фантастике*, говорећи о другом писцу, мање познатом, чије име је Алан Дин Фостер, Зоран А. Живковић посвећује још више пажње нашем термилошком проблему:

Добар део Фостеровог романсијерског опуса отпада на „такозвану“ новелизацију сценарија за популарне СФ филмове и телевизијске серије. У ову групу спада десет његових романа рађених према цртаној ТВ серији *Звездане стазе*, а од филмова је у књижевни облик „превео“ *Тамну звезду*, *Звездане рајтове* ... Овим делима се, додуше, није нарочито списатељски прославио, будући да је ту посреди ипак само занатски посао, али је зато стекао одређен „имиџ“ филмског СФ писца чије име продаје ову популарну врсту штива. (Живковић 1990, 218)

Остајемо уверени да је реч новелизација, коју је ето употребио и др Живковић, погодна за ову сврху, нама потребну.

Друго је питање из којих разлога се Блиш бавио новелизацијом *Звезданих стаза*. Писати их, то је значило, а значи и данас, да морате до детаља познавати серију; а како би могао неко, ако не воли ту серију, памтити стотине епизода, десетине ликова, њихове биографије и доживљаје, и много хиљада других података. Блиш није само новелизирао (или новелизовао?), он је веома успешно и дописао цео један роман, под насловом *Сјок мора умрећи!* (1970), који, напросто, није заснован ни на једној епизоди нити филму, него је засебно књижевно дело али сасвим тачно уклопљено у универзум *Звезданих стаза* – без грешака. То је подвиг, доступан вероватно само ономе ко је заиста срцем у том универзуму и који воли и детаљно познаје ту серију. Фанови би одмах уочили сваку грешку, њима је то веома важно. У научној фантастици, а посебно у колективном подухвату (много аутора) као што су *Звездане стазе*, важи мисао Лубомира Долежела да писац фикције има аутентизујући ауторитет, тј. оно што писац унесе у приповест, од тог тренутка јесте необорива чињеница заувек, аутентични факт, у фикционом свету

(Долежел: 158); то је велика одговорност, коју не може да понесе свако.

Зоран А. Живковић посветио је велику пажњу Блишу и у својој дисертацији (Живковић 1982: 106-128, дакле двадесет две куцане странице) и у књизи *Савременици будућности* (Живковић 1983: 226-242, дакле шеснаест штампаних страница, али ту је и Блишова прича „Заједничко време“, преведена на српски, 203-225), и у *Енциклопедији научне фантастике* (Живковић 1990: 83-84, заправо око једне пуне странице текста и око пола странице илустрација). Али, и у *Енциклопедији научне фантастике* Клуца и Николса, несумњиво најбољој на свету, веома велика пажња је посвећена Блишу (Клут, Николс: 135-137).

(2) Свифтов летећи град

Први велики и књижевно веома утицајан приказ летећег града имамо у трећој књизи *Гуливерових путовања* Џонатана Свифта: Гуливер доспева на летећи град и летеће острво, Лапуту. Иако су *Гуливерова путовања* (1726) роман у жанру фантазије, зато што за већину фантастичних новума не даје никаква објашњења у духу науке, трећа књига има знатан број изразитих СФ елемената, од којих је вероватно баш Лапута, летећи град, најимпресивнији, и објашњен највише у духу науке. Град се налази на металној плочи која се креће помоћу магнетног дејства, а тим кретањем управљају инжењери, који за то користе одговарајуће механизме. Нема, дакле, никаквог старог чаробњака који би помоћу магичног штапића подизао град, нема вила ни анђела ни демона који би то обавили, нити је лет града сновиђење или можда-илузија појединца у неком посебном менталном стању, него је објашњење научно а догађаји јавни, па зато Лапута није елемент жанра фантазије, него је елемент СФ жанра. *Гуливерова путовања* су несумњиво класика, дакле део неоспорног канона велике књижевности, мада можда за децу; али сваки читалац прво буде дете, па тек онда одрастао. Вероватно је преко милијарду људи досад (већина у детињству) читало о Лапути, многи можда у некој сажетој верзији или у стрипу, тако да је укупни, да се тако изразимо, „импакт фактор“ (мера утицајности) Свифтове Лапуге, и некада и сада, веома велики.

(3) Тетралогија Градови у лету

У тој тетралогији цели градови могу да лете. Ово им омогућује један проналазак, у суштини генератор антигравитације, који се

зове (само у тим романима, не у стварности; Џејмс Блиш је смислио ту реч) спиндизи (енгл. *spindizzy*). То би био популарни назив, народни, сажет, док би стручнији назив гласио: поларизатор гравитона. То је једна велика, масивна направа, смештена у велику зграду. Када се укључи, спиндизи производи сферично поље силе (*force field*) око себе. Полупречник те сфере био би, на пример, десет километара, или двадесет, и слично. Читав један град, на пример Њујорк, остаје у том пољу силе, заједно са атмосфером изнад, и земљином кором тј. стеновитом геолошком масом испод; сва та огромна захваћена маса ослобађа се гравитације и инерције, тако да може врло лако да узлети. Потребна количина енергије, за рад спиндизија, обрнуто је пропорционална захваћеној маси, што значи да је утолико мање енергије потребно, уколико се већа маса захвати. Подизање само једне градске улице, са зградама у њој, захтевало би више енергије; лакше је подићи цео град. (Ово је елегантно решење.) Спиндизи јесте сасвим имагинаран проналазак, али га је Блиш засновао на једној научној теорији која је неко време била озбиљно разматрана, и која је имала своју математичку формулацију, али је касније доказано да није тачна (Википедија, о спиндизију).

Али, наука не искључује могућност да ћемо једног дана заиста пронаћи генератор антигравитације, а ако то икад постигнемо, моћи ћемо да га назовемо како год хоћемо. Постоје озбиљне научне теорије да једна честица, за којом се сада интензивно трага у новој ЦЕРН-овој инсталацији испод Швајцарске, такозвани Хигсов бозон (*Higgs boson*), даје гравитациону и инерциону масу сваком предмету (Википедија, о Хигсовом бозону), па, ако та честица постоји, и ако се може на њу деловати, теоријски није немогуће или барем није незамисливо да бисмо могли суспендовати дејство гравитације на поједине предмете. Опет, то би могли бити врло опасни експерименти, са непредвидљивим исходом.

У тетралогiji *Градови у лешу* Џејмса Блиша, град се подигне сасвим полако, нечујно, и лебди неко време, са нешто мало њихања тамо-амо; а кад се стабилизује и престане да се „љуља“, тад може да полети у висине и даљине, можда до неког другог континента, или у свемир, где лако достиже релативистичке а затим и надсветлосне брзине.

Диван и величанствен, опширан и детаљан опис подизања малог града Скрентона из америчке савезне државе Пенсилваније и његовог узлетања у свемир, имамо на почетку другог романа (*Један животи за свемир*). Тај процес је приказан са тачке гледишта једног

младог момка који се зове Крис ДеФорд. Он и хоће и неће да се вине у свемир на такав начин, и на крају га одвуку али у суштини ипак и придобију да пође; наративној стратегији овог романа одговарао је баш такав протагониста, мушко а не женско, слободан, незапослен, без икаквих обавеза, склон авантурама, лик у понечему налик на Марк Твеновог Хаклбери Фина. Али Крис је крупнији и одраслији, жељан да се запосли, а и има нешто знања из астрономије што га чини још погоднијим за каријеру која му предстоји међу звездама (Блиш 1986: 102-118, а нарочито 109-112).

Блишови градови путују свемиром из економских разлога, углавном, тражећи посао, дакле запослење и зараду за своје раднике. Блишова проза није особито брилијантна, само је солидна, функционална и компетентна; аксиолошки гледано, литерарна вредност та четири романа налази се понајвише у њиховој *садржини*. (А то је често случај у научној фантастици.) Наиме, тетралогичка *Градови у лети* приказује нам један величанствен и непојамно огроман видик будуће људске историје, запањујућу панораму људских сеоба и насељавања широм наше галаксије.² Управо та грандиозност концепта конституише главну *литерарну* вредност ове тетралогичке.

Наравно оваква тврдња може се, на књижевнотеоријским основама, одмах оспорити, али то би нас очас бацило у сасвим друге, далеке аксиолошке теме: шта конституише литерарну вредност, некадашњу и садашњу, да ли о томе постоји интерсубјективни консензус компетентних читалаца и проучавалаца, итд. Не можемо сада ићи у огромне дискусионе просторе тих и сличних питања, којима се, током векова, бавило много људи, веома способних и стручних. Ипак, само један најсажетији наговештај о таквим дискусијама: да ли би ико тврдио да литерарна вредност Толстојевог романа *Раи и мир* не почива нимало у његовој *садржини*?

Али, ово је сигурно: кад прочитате ову Блишову тетралогичку (ако сте је пратили на прави начин), никада више нећете гледати зграде и градове, на исти начин као пре. Имаћете на уму да су то зграде које, засад, још, не могу да се уздигну и прелете на друго место, или напросто бораве међу облацима. Ваша перцепција данашње реалности биће измењена, јер ћете бити оспособљени да гледате свет и очима сутрашњице, да спознајете ова наша и ранија времена из перспективе будућности.

О питању садржине као одреднице жанра говори и Тијана Тропин:

2 Нажалост поставио је почетак првог романа преблизу у будућност, већ у 2018. годину, али, на срећу, већ други се дешава неколико векова касније.

Даље, дечја књижевност се не може одредити жанровски, тематиком коју обрађује – то је одваја од жанрова попут научне фантастике или криминалистичког романа, са којима иначе дели нижи статус у односу на „праву“ књижевност. (Често долази до преклапања ових група, у жанровској књижевности писаној за децу: рецимо, детективски романи Инид Блајтон из циклуса *Пеџи Фријашеља* и један део опуса научнофантастичног писца Роберта Хајнлајна који је експлицитно намењен деци³. Ствари се компликују тиме што поједина дела, па и читави опуси извесних писаца, током времена мењају статус – Валтер Скот и Фенимор Купер, који су писали за одраслу публику, данас се рецепирају првенствено као писци за децу и омладину; слична судбина задесила је и Дефоовог *Робинсона Крусое* и *Гуливерова путовања* Џонатана Свифта, дело које већина читалаца данас познаје само у екстремно скраћеним и прерађеним верзијама. (Тропин: 12)

Јасно је, дакле, да по схватању Тијане Тропин научна фантастика јесте *жанр* који се може одредити *тематиком* коју обрађује, дакле (можемо закључити) садржином (а не стилем, формом, наменом, осећањима која изазива, итд), па би онда, по нашем уверењу, било сасвим логично и да се књижевно *вреднује* на основу садржине, која и јесте у научној фантастици оно битно, њен *raison d'être*. На овај начин стижемо до једне књижевнотеоријске аксиолошке основе да Блишове *Градове у лету* књижевно вреднујемо на основу садржине, али, наравно, и начин и квалитет обраде и презентације те садржине тј. тематике морају се узети у обзир, итд.

Већ смо, у једном ранијем раду (Недељковић 2007: 58), поменули да је будућност главни природни амбијент научне фантастике. Летећи градови су, свакако, ствар будућности, и у том смислу су типична СФ тема, али нису онако широко познати у јавности као неке друге карактеристичне СФ теме, као, на пример, пут кроз време, пут у свемир, и слично; али то не значи да је књижевна вредност те теме (о градовима у лету) мања.

(3) Пројасов филм *Мрачни град*

Блишови *Градови у лету* никада нису филмовани, али је 1998. године режисер Алекс Пројас снимео филм *Мрачни град* (*Dark City*) који је на Википедији карактерисан као „нео-ноар научна фантастика“. Тај *Мрачни град* се налази негде у свемиру, на једној великој плочи, то је летећи град, и има своју атмосферу и своју гравитацију, баш као Блишови градови у лету. Налази се у близини неке звезде,

3 Најпознатији су свакако романи *The Space Cadet* који је код нас преведен 1952. као *Пашрола свемира*, и *Have Spacesuit, Will Travel*.

за коју не сазнајемо да ли је наше Сунце, али је увек окренут на супротну страну од ње, тако да је у граду увек ноћ, па је већ и због тога мрачан. Али ту се сличности са Блишовим летећим градовима смањују и губе. Овај град не путује никуд, нема ни говора о путовањима по галаксији, из економских или ма каквих других разлога. Градом владају веома моћна ванземаљска бића која непрестано експериментишу са умовима беспомоћних становника, људи, преправљају њихове меморије и личности, али преуређују и реалност, уништавају и наново креирају зидове, зграде, улице. Протагониста стиче свест о томе што они раде, а захваљујући интервенцији једног лекара почиње да развија и своју психо-моћ којом се брани од њих, тако да, на пример, ако га ванземаљци прогоне и дотерају до зида, он подигне руку и на зиду се створе врата, кроз која он побегне, дакле и он, а не само они, успева да ре-моделује реалност. Филм је постигао врло слаб финансијски успех; снимљен је (колико знамо) веома јефтино, али је онда једва извукао и то мало пара уложених у продукцију; али је добио неколико награда или био номинован за њих, и стекао велико поштовање и, као што се сад помодно и можда олако каже у филмској уметности, „култни статус“ код своје малобројне публике; а Пројас је успешно режирао и друге, много комерцијалније филмове. *Мрачни град* је визионарски филм налик на филмски стилизовани експресионизам из периода између два светска рата, заиста веома елегантно ноар, а има сличности и са прослављеним филмом *Бразил* Тери Гилијама.

(4) СФ сликарство о летећим градовима

Ликовни концепт летећег града веома је привлачан. Модерно, компјутерски подржано СФ сликарство дало је на стотине предивних урбаних визија, а неке од њих су о летећим тј. лебдећим градовима. Наравно ту данас не смеју бити приказане никакве ракете, нити елисе, нити друга примитивна средства за летење; једино антигравитација долази у обзир, као нечујно и постојано средство да се напросто обустави деловање силе теже на један објекат тако масиван.

Једну такву слику дао је недавно преминули сликар Роберт Т. МакКол (Robert T. McCall, 1919-2010), а можете је видети, као и још неколико сличних, али у веома редуцираној форми, на: http://www.mccallstudios.com/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=69.

За једно издање *Градова у лећу* (Блиш 1974, четири џепне књиге), наменске грандиозне илустрације, веома успеле, урадио је слав-

ни СФ уметник Крис Фос (Chris Foss), а можете их видети, као и многе друге илустрације, на линку:

<http://bearalley.blogspot.com/2008/05/james-blish-cover-gallery.html>,

а годинама пре тога, на корици магазина *Аналог* појавила се такође наменска илустрација Блишовог града, импресивна за тадашње фанове:

http://www.philsp.com/data/images/a/analog_196209.jpg.

Призоре летелица тако огромних да то нису само летећи бродови, него заправо и летећи градови, дао је сликар Ангус МакКи (Angus McKie), а можете неке од њих видети на:

http://yayeverday.com/images/post_images/2009-4-12/2730/1239568563.jpg

и на:

<http://www.bisbos.com/rocketscience/tta/images2/iqueenl.jpg>,

као и летећи град на:

<http://www.space1999.net/catacombs/main/models/jtw/ixdome1977.jpg>,

али има и много других ликовних уметника који су приказивали летеће градове, а поједина њихова дела могу се наћи на Интернету.

(5) Закључак

Дело Џејмса Блиша *Градови у леиу* извршило је знатан идејни и културолошки утицај на фандом, на друге писце, илустраторе, и вероватно на филмске ствараоце, током више деценија и доприне-ло да можемо успешније да размишљамо о урбаним амбијентима будућности, а због тога и да понекад „футурским“ очима гледамо градове садашњости.

Литература

Блиш 1974: James Blish, *Cities in Flight* tetralogy, book 1, *They Shall Have Stars*; book 2, *A Life for the Stars*; book 3, *Earthman, Come Home*; book 4, *A Clash of Symbals*. London, Arrow Books.

Блиш 1986: Џејмс Блиш, *Градови у леиу*. Тетралогија, роман 1, Они ће имати звезде, превео др Зоран С. Јакшић; роман 2, *Један животи за звезде*; роман 3, *Земљанине, врати се кући*; и, роман 4, *Тресак цимбала*, та три превео Александар Б. Недељковић. Београд, издавач Бранислав Бркић.

Википедија, о градовима: <<http://en.wikipedia.org/wiki/City>> 02.01.2011

Википедија, о спиндизију: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Spindizzy>> 05. 01. 2011

Википедија, о филму *Мрачни град*: <[http://en.wikipedia.org/wiki/Dark_City_\(1998\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Dark_City_(1998))> 04.01.2011.

Википедија, о Хигсовом бозону: <http://en.wikipedia.org/wiki/Higgs_boson> 05.01.2011

Долежел 2008: Л. Долежел, *Хетерокосмика, фикција и моћући светови*. Превела с енглеског Снежана Калинић. Поговор Александар Бошковић. Београд, Службени гласник.

Живковић 1982: докторска дисертација. З. Живковић, „Настанак научне фантастике као жанра уметничке прозе“, одбрањено у Београду, на Филолошком факултету, у децембру 1982. Насловна страница, садржај, и 269 страница, све куцано писаћом машином, латиница. Годину дана касније, 1983, текст његове дисертације биће објављен у саставу књиге *Савременици будућности*, практично цео, са минималним изменама.

Живковић 1983: З. Живковић, *Савременици будућности: приче и творци научне фантастике*. Београд, Народна књига. Ту је цео текст његове докторске дисертације, али допуњен са десет преведених СФ прича управо оних писаца који су у дисертацији разматрани, тако да је та књига уједно и антологија научне фантастике, рецензент Александар Б. Недељковић.

Живковић 1990: З. Живковић, *Енциклопедија научне фантастике*. Београд, „Просвета“. Два тома.

Мрачни град, Интернет о том филму: <<http://akas.imdb.com/title/tt0118929/>> 06.01.2011

Клут, Николс 1999: J. Clute and P. Nicholls, editors, contributing editor Brian Stableford, technical editor John Grant, *The Encyclopedia of Science Fiction*. London, St. Martin's Press (first edition was 1993).

Недељковић 2007: А. Б. Недељковић, „Настанак научнофантастичног жанра у српској књижевности“, у: *Српски језик, књижевност и уметност*. Књ. II, Српска реалистичка прича. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 51-58.

Тропин 2006: Т. Тропин, *Моћив аркадије у дечјој књижевности*. Београд, Институт за књижевност и уметност.

Aleksandar B. Nedeljković

PERCEPTION OF THE CITY IN PROSE, PAINTING AND FILM AFTER BLISH'S *CITIES IN FLIGHT*

Summary

The perception of what the cities are today, changes in one very important way if we keep in mind what they might become in the future. Science does not exclude the possibility that,

some day, we might discover antigravity. In that case, residential buildings, and even entire cities, might acquire the ability to move vertically, and to travel to other locations, perhaps even to other planets. The readers and audiences who, by reading SF literature, or by watching films and paintings, today become acquainted with these perspectives of the future, also will see the present-day reality differently, when they look at the cities we have now, these static cities, stuck into the ground. An important contribution to this enhanced perception was given by the the SF author James Blish.

*Примљен јула 2010,
прихваћен за штампу октобра 2010.*